

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму
Віліна ПЕРЕСАДЬКО
“28” серпня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Регіональний розвиток та планування територій

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти	<u>магістр</u>
галузь знань	<u>10. Природничі науки</u>
спеціальність	<u>106 Географія</u>
освітня програма	<u>Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток</u>
вид дисципліни	обов'язкова
факультет	геології, географії, рекреації і туризму

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«28» серпня 2023 року, протокол № 11

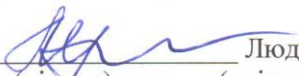
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Катерина КРАВЧЕНКО, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства

Протокол № 9 від «28» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

_____ Людмила НЕМЕЦЬ
(підпис) (прізвище та ініціали)

«28» серпня 2023 р.

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми
_____ Людмила КЛЮЧКО
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «28» серпня 2023 р.

Заступник голови науково-методичної комісії

_____ Юлія ПРАСУЛ
(підпис) (прізвище та ініціали)

«28» серпня 2023 р.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Регіональний розвиток та планування територій» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів спеціальності 106 Географія освітньої програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни є теоретична і практична підготовка студентів у галузі регіонального розвитку та планування територій як географічно-теоретичного підґрунтя практичної галузі територіального планування, узагальнення попередньо набутих фахових знань для цілей впорядкування територіального розвитку, узгодження господарської діяльності з цілями забезпечення сприятливого середовища існування людини, збереження природної та культурної спадщини.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни є набуття студентами знань, умінь і навичок, необхідних для обґрунтованого вирішення питань щодо просторової організації розвитку держави та її окремих регіонів, використання містобудівної документації при вирішенні галузевих питань державного розвитку.

1.3. **Кількість кредитів** – 3

1.4. **Загальна кількість годин** – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
1-й	-
Лекції	
12 год.	-
Практичні заняття	
24 год.	-
Лабораторні заняття	
–	
Самостійна робота	
54 год.	-
Індивідуальні завдання	
–	

1.6. **Заплановані результати навчання:**

формування загальних компетентностей:

ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

формування спеціальних (фахових) компетентностей:

СК 2. Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування

територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів;

СК 4. Здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати геопланування територій різного ієрархічного рівня;

СК 5. Здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, процесів глобалізації, регіоналізації та урбанізації у світі, проводити їхню геоекологічну й суспільно-географічну експертизу та моніторинг;

СК 7. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку;

формування програмних результатів навчання:

- **ПР06.** застосовувати сучасні моделі та інформаційні технології для проведення досліджень і розробок у сфері географії;

- **ПР07.** брати участь у розробленні програм та стратегій міського та регіонального розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня;

ПР09. проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг;

- **ПР11.** оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму;

- **ПР14.** аналізувати потенціал територій щодо здійснення господарської діяльності;

В результаті вивчення даного курсу студент повинен:

- знати теоретико-методологічні засади територіального планування і політики;
- розуміти співвідношення понять геопланування, планування територій, просторове планування, регіональне планування, містобудівна діяльність, ландшафтне планування;

- оперувати законодавчою і нормативною базою планування територій в Україні;

- розуміти ієрархічні рівні планування територій;

- аналізувати сучасні процеси і тенденції у практиці територіального планування;

- знати положення території України в загальноєвропейській стратегії простого розвитку та значення географічних знань для цілей практики планування територій;

- виявляти закономірності трансформації природних ландшафтів під впливом господарської діяльності людини;

- вміти коректно тлумачити та впроваджувати проектні рішення документації з планування територій;

- виявляти конфлікти у природокористуванні у межах регіону;

- визначати перспективні напрямки розвитку територій виходячи з їх природних умов та ресурсів, геопросторового розташування;

- визначати зацікавлені сторони проектування територіального розвитку визначеної території;

- проводити ландшафтне планування;

- використовувати засоби ГІС-технологій для цілей просторового аналізу та моделювання

2. Тематичний план навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1

Розвиток територій та регіональний розвиток як об'єкт планування й управління

Тема 1. Регіони та міста як об'єкти управління

Одиниці соціально-економічного простору – ареал, зона, район (регіон), а також полігон, осередок, місце, анклав, ексклав. Регіон: сутність поняття, співвідношення понять «ареал», «зона», «район», «регіон». Підходи до визначення поняття «регіон»: територіальний (географічний), економічний, соціально-економічний, адміністративний (державно-правовий), організаційно-управлінський, політичний, історико-культурний, природно-ресурсний, гео- або зовнішньополітичний, зовнішньоекономічний, системний, комплексний, інтегральний, змішаний. Вітчизняне та європейське розуміння поняття «регіон». Парадигми регіону: регіон як квазідержавна, регіон як квазікорпорація, регіон як ринок, регіон як соціум. Класифікація і типологія регіонів. Класифікація і типологія регіонів у зарубіжних країнах: типи регіонів в індустріально розвинених країнах Європи, класифікація Марінеїлі-Рішиєрі (Marineili-Ricchieri), класифікація Тоши (Toschi), класифікація Вітлесеї (Whittlesey), класифікація Хагета (Haggett), класифікація Фремона (Fremont), класифікація Лі Донні (Li Dormi), класифікація Мейєра (Meyer) та ін. Класифікація регіонів в Україні за різними критеріями – за часом освоєння, за відношенням до столиці, за положенням адміністративного центра, за демографічною ситуацією, за рівнем урбанізації, за міграційною привабливістю, за особливостями трудових ресурсів, за особливостями географічного положення, за галузями спеціалізації, за природно-ресурсним потенціалом, за ВВП, за рівнем і темпами економічного розвитку, за сальдо надходжень до держбюджету та з держбюджету за регіонами України, за особливостями розселення населення, за соціальною структурою тощо. Типологія регіонів України – за індексом людського розвитку, за основними проблемами розвитку, типологізація регіонів України згідно Інституту громадянського суспільства, типологізація регіонів України згідно проекту Програми Європейського Союзу та інші.

Тема 2. Розвиток регіонів – об'єкт планування й управління

Розвиток, економічний розвиток, соціально-економічний розвиток, регіональний розвиток, стійкий розвиток: визначення і співвідношення понять. Моделі регіонального розвитку: еколого-економічна, інноваційно-інвестиційна, інноваційна, кластерна, мобілізаційно-інноваційна, сталого розвитку. Пріоритетні напрями економічного реформування моделей регіонального розвитку (на прикладі України). Теорії та концепції регіонального розвитку. Неокласичні теорії регіонального розвитку. Теорії і концепції комулятивного зростання: теорія «полосів росту» і «центрів розвитку», теорія «осей розвитку», модель «вулкана», теорія «центр-периферія», теорія дифузії нововведень (інновацій). Теорії і концепції зростання за рахунок конкурентних переваг регіону: концепція регіональних конкурентних переваг, концепції кластерного розвитку, концепція регіональних інноваційних систем, теорія стимулювання (підвищення) регіональної конкурентоспроможності. Сучасні теорії і концепції регіонального розвитку: концепції сталого розвитку, теорії саморозвитку регіонів (ендогенного розвитку), концепція знаннєвої економіки, теорія «інформаційного суспільства», теорії соціального капіталу території, теорія «нового регіоналізму», концепція «соціально орієнтованої економіки», людського розвитку, концепції сприйняття (перцепції) простору, регіонів, міст, місцевостей, концепції моноцентричного і поліцентричного розвитку регіонів, концепція «розумової спеціалізації» регіону (Smart-спеціалізації) регіонів. Декларація тисячоліття. Цілі розвитку тисячоліття. Цілі розвитку тисячоліття, адаптовані для України. Цілі в області стійкого розвитку.

Тема 3. Регіональна політика (сутність, мета і завдання, принципи, її суб'єкти, об'єкти, носії, механізми, види, форми, моделі)

Сутність поняття «регіональна політика». Співвідношення понять «регіональна політика» і «державна політика», «регіональна політика» і «політика регіонів». Рівні, на яких проводиться регіональна політика (глобальний, державний, регіональний, локальний, а також міждержавний (міжнаціональний), міжрегіональний і міжмуніципальний). Головна мета та основні завдання регіональної політики. Провідні принципи регіональної політики: принцип повсюдності місцевого самоврядування; принцип єдності дій і розподілу повноважень між владними структурами; принцип несуперечності; принцип пріоритетності; принцип ефективності; принцип компромісів. Принцип субсидіарності як один з найголовніших принципів регіональної політики.

Етапи регіональної політики в ХХ ст.:

- невідкладна допомога кризовим регіонам (1920-1940 рр.);
- міжрегіональний перерозподіл економічного росту з орієнтацією на збалансований регіональний розвиток з утворенням «полосів росту» (1950-1970 рр.);
- реструктуризація регіонів з орієнтацією на максимальне використання внутрішнього потенціалу кожного регіону, підтримку малого і середнього бізнесу (кінець 80-х рр.);
- регіональний саморозвиток на базі врахування інтересів регіонів та покладання відповідальності за їх розвиток на місцеву владу.

Організаційно-управлінські моделі регіональної політики: відносної автономності, агентська, комбінована (взаємодіюча). Об'єкти регіональної політики. Регіони як об'єкт регіональної політики. Суб'єкти регіональної політики. Органи державного управління різних ієрархічних рівнів та органи місцевого самоврядування як суб'єкти регіональної політики.

Механізми регіональної політики. Найважливіші засоби (інструменти) впливу на регіональну політику: система заборон і обмежень, податкові пільги, штрафні санкції, державне інвестування шляхом прямих урядових інвестицій та ін. 1. Сутність, види та еволюція державної регіональної політики. Концепція державної регіональної політики України: пріоритети, механізми та етапи реалізації. Екзогенні фактори впливу на формування державної регіональної політики України в нових геополітичних умовах. Глобалізація і регіоналізація. Основні типи та моделі регіоналізації. Трансформація державної регіональної політики України в умовах глобалізації. Концепція регіональної політики ЄС та статус регіонів у Євросоюзі. Міжрегіональне та транскордонне співробітництво в системі Європейської інтеграції. Розширення Євросоюзу та нові завдання державної регіональної політики України. Пріоритети та основні складові державної регіональної політики України. Державна регіональна економічна політика. Сутність та основні завдання регіональної соціальної політики. Регіональна екологічна політика: сутність, пріоритети, напрямки реформування. Сутність та напрямки трансформації структурно-інвестиційної політики. Регіональна інноваційна політика.

Види регіональної політики: 1) за цільовою спрямованістю: економічна, демографічна, соціальна, екістична, екологічна, науково-технічна; 2) за цілями застосування: політика вирівнювання рівнів розвитку регіонів з будь-якого макроекономічного показника, максимальне використання місцевих ресурсів, енергозбереження тощо); 3) за механізмом: автоматична, тобто розподіл матеріально-технічних і фінансових ресурсів за певною (загальною для всіх регіонів) формулою; проблемна – за спеціальними програмами, цільова – за конкретними регіонами; 4) за коштами: фінансова (допомога, пільги, штрафи тощо), адміністративна (дозволи і заборони), інфраструктурна (спорудження доріг, ЛЕП і т.д.); 5) за адресатом: регіональні влади, фірми й організації, окремі громадяни і т. д.; 6) за особливостями і характером дії механізму та інструментів регіональної політики: стимулююча, компенсаційна, адаптуюча, протидіюча.

РОЗДІЛ 2 ПЛАНУВАННЯ Й УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

Тема 4. Геопланування територій як суспільно-географічна наука

Геопланування як наука: сутність, об'єктно-предметна область, мета і завдання науки. Понятійно-термінологічний апарат геопланування. Місце геопланування в системі наук, її зміст, визначення. Специфіка дисципліни. Методологічна база геопланування. Міждисциплінарний та інтегруючий характер геопланування. Історичні аспекти розвитку геопланування. Провідні вітчизняні та зарубіжні науковці в області геопланування.

Тема 5. Планування розвитку територій: геопланування, районне планування, регіональне планування, територіальне планування

Геопланування, районне планування, регіональне планування, територіальне планування: сутність і співвідношення понять. Геопланування як практика просторово-функціональної організації простору. Підходи до визначення геопланування. Цілі та основні завдання геопланування. Особливості та види геопланування. Поняття про схеми і проекти геопланування.

Об'єкт і предмет геопланування. Поняття про об'єкт геопланування. Поняття про геопланувальні системи як предмет геопланування. Склад і особливості геопланувальних систем, їх відмінність від соціально-економічних та виробничо-територіальних систем. Властивості геопланувальних систем. Структура геопланувальних систем, їх основні підсистеми.

Історичні аспекти розвитку геопланування. Зародження та розвиток геопланування. Витоки планувальних стратегій організації геопростору регіонів. Вітчизняний досвід становлення системи геопланування. Світова практика геопланування. Планувальні концепції організації Європейського простору. Сучасний стан планування територій в Україні та його місце у вирішенні проблем регіонального розвитку.

Ієрархічна система геопланування України. Геопланування на загальнодержавному рівні. Генеральна схема планування території України. Геопланування на регіональному рівні. Геопланування на місцевому рівні.

Поняття планувальної структури території, мета її розробки. Послідовність робіт при розробці планувальної структури. Типи основних елементів планувальної структури. Види елементів планувальної структури в залежності від їх впливу на умови господарського освоєння прилеглої території. Визначення зон впливу елементів планувальної структури. Етапи розробки схем перспективної планувальної структури.

Районне планування – засіб геопланування. Схеми і проекти районного планування. Загальні поняття, види і завдання районного планування. Районування території – основа районного планування. Сутність та специфіка суспільно-географічного районування. Фактори, принципи, критерії та показники суспільно-географічного районування. Стадії (рівні) розвитку суспільно-географічного району. Види суспільно-географічного районування – однорідні і вузлові суспільно-географічні райони; інтегральні (комплексні), міжгалузеві (комбіновані, багатогалузеві) і галузеві суспільно-географічні райони. Макро-, мезо-, мікро- та топорайонування. Класифікація інтегральних суспільно-географічних районів (за М. Д. Пістуном) – за суспільним значенням, масштабом території та кількістю населення; за рівнем суспільного розвитку; за напрямком і рівнем спеціалізації людської діяльності; за рівнем комплексно-пропорційного розвитку. Досвід суспільно-географічного районування України. Сучасний стан інтегрального суспільно-географічного районування в Україні.

Тема 6. Розселення населення як «географічна основа» планування територій. Планування й управління екістичними процесами в регіонах України

Сутність та поняття розселення населення як основи геопланування. Класифікація і типізація сільських і міських поселень за різними показниками; інтегральна типізація поселень. Види і форми розселення. Системи розселення. Зміст, структура і основні принципи формування систем розселення. Види зв'язків у системах розселення. Типізація систем

розселення. Групові системи населених місць. Регіональні системи розселення – основа регіонального розвитку країни.

Опорний каркас розселення. Визначення, елементи, властивості, стадії формування опорного каркаса розселення. Просторові форми опорних каркасів. Складові каркасного ефекту. Значення концепції опорного каркаса розселення.

Тема 7. Планування міських територій. Просторова структура та функціональне зонування міст

Моделі територіальної структури міст Е. Барджесса, Х. Хойта, Ч. Харріса, Е. Ульмана. Територіальна структура великих міських утворень/столичних регіонів.

Генеральний план міста як головний документ планування міст.

Мікрогеографія міста. Загальні основи планувальної організації міста. Мікрогеографічний аналіз міста Дилеми процесу міського планування. Інерційність основних елементів плану міста. Основні принципи проектування міста: чітке функціональне зонування території; гнучкість планувальної структури; диференціація транспортної мережі; ступінчаста організація системи обслуговування; збереження і збагачення природного середовища. План міста. Композиційні вимоги до плану міста: система громадських центрів, транспортних магістралей, зелених насаджень. Типи планування. Силует міста.

Структура і будівельне зонування міста. Функціональна структура міст. Функціональні зони міської забудови (промислові, транспортно-складські, селітебні, громадські, рекреаційні тощо) та їх сумісність. Промисловість у місті. Принципи взаємного розміщення промислових і житлових районів у плані міста. Планувальні, транспортні, гігієнічні вимоги до раціонального взаєморозміщення промислових і житлових районів. Селітебні території міста. Поверховість забудови. Щільність житлового фонду і щільність розселення. Методи розрахунків обсягів житлового будівництва. Організація житлових районів і мікрорайонів. Ступінчаста система культурно-побутового обслуговування. Транспортні основи міського плану. Мікрогеографія центрів трудового і культурно-побутового тяжіння. Розрахунок пасажиропотоків. Провізна спроможність і швидкості різних видів міського транспорту. Вибір оптимальних видів міського транспорту в проектах планування. Класифікація вулиць і магістралей. Інженерні системи міста. Вулиці та магістралі. Водопостачання. Каналізація. Електропостачання, теплопостачання, газопостачання. Перетворення і збагачення природного середовища: інженерна підготовка території, обводнення, озеленення.

Нові способи структурування міського простору. Проблеми використання підземного простору міст. Геоурбаністика і підземна урбаністика. «Третій вимір» – новий напрям просторового розвитку міста. Концепції просторової урбаністики та підземної урбаністики в умовах дефіциту території для розвитку міст. Проекти використання підземного простору в Україні і за кордоном (у Франції, США, Японії та ін.). Проблеми ефективності використання підземного простору. Використання підземного простору – важливий резерв збільшення економіко-географічного потенціалу міста. Вплив використання підземного простору на вдосконалення територіальної структури міста, подолання «паралічу» його транспортних і інженерних систем, поліпшення екологічної ситуації. Географічні аспекти підземної урбанізації.

Трансформаційні процеси в містах: джентрифікація, терциаризація, сакралізація, комерціалізація, деіндустріалізація, субурбанізація, функціональна фрагментація, ревіталізація, соціальна поляризація, доместикація, рециркуляція міського простору, редевелопмент, реновація та інші.

Тема 8. Планування та розвиток сільських територій.

Сільські райони. Встановлення меж сільських населених пунктів. Загальні вимоги щодо планування та забудови сільських поселень. Планувальна організація території сільських рад. Вибір території для будівництва. Планування сільського населеного пункту. Ландшафтно-рекреаційна організація, озеленення і благоустрій. Організація мереж культурно-побутового обслуговування.

Тема 9. Управління демографічним розвитком регіонів України. Планування розвитку.

Поняття про демографічний розвиток регіону. Специфіка демографічних процесів в Україні: низька народжуваність («виродження» нації), висока смертність («вимирання» нації), від'ємний природний приріст, висока дитяча смертність, низький показник фертильності,

майже найнижча в Європі очікувана тривалість життя при народженні, деформація статевовікової структури населення, низька шлюбність, висока розлучуваність тощо). Регіональні особливості демографічних процесів в Україні. Проблеми депопуляції і старіння населення в регіонах України.

Специфіка міграційного руху населення України. Міграційна привабливість регіонів України в міждержавних і регіональних міграціях. Регіони-донори і регіони-реципієнти. Міграції між сільською місцевістю та містами. Наслідки міграцій.

Регіональна демографічна політика в Україні: сутність, напрями, інструменти – економічні (оплачувані відпустки; різні допомоги при народженні дитини; позички, кредити, податкові та житлові пільги; переваги для багатодітних сімей тощо), адміністративно-правові (законодавчі акти, що регулюють вік вступу до шлюбу, розлучуваність, ставлення до абортів і контрацепції, майновий стан матері і дітей при розпаді шлюбу, режим праці працюючих жінок тоо); виховні, пропагандистські (формування громадської думки, норм і стандартів демографічної поведінки; визначення відношення до релігійних норм, традицій і звичаїв; політика планування сім'ї; статева освіта молоді тощо).

Тема 10. Планування й управління соціальним розвитком регіонів України

Поняття про соціальний розвиток регіону. Соціальні проблеми регіонального розвитку України: гендерна нерівність; низький рівень та умови життя населення, бідність; етнічні та релігійні конфлікти; соціальні хвороби (наркоманія та алкоголізм, ВІЛ-інфекція та СНІД, туберкульоз, суїцидність тощо); професійна захворюваність, професійний травматизм і професійна смертність; трудові конфлікти; злочинність; безробіття; мігранти, біженці і переселенці; корупція; недоступність та низька якість медичного обслуговування; проблеми освіти і науки; сирітство; дитяча безпритульність тощо. Проблеми нерівномірності соціального розвитку регіонів України. Соціальна поляризація простору. Полюси соціального розвитку та периферія. Рівні соціального розвитку регіонів України. Методики їх визначення. Соціальна безпека. Індикатори соціальної безпеки України (індикатори-стимулятори, індикатори-дестимулятори). Рівні соціальної безпеки регіонів України (оптимальний, задовільний, незадовільний, небезпечний, критичний, мінімальний або абсолютно-небезпечний).

Регіональна соціальна політика в Україні: сутність, мета і завдання, принципи і пріоритети, основні концептуальні напрями формування і реалізації, механізми реалізації соціальної політики.

Тема 11. Планування й управління економічним розвитком регіонів України

Поняття про економічний розвиток регіону. Проблеми нерівномірності економічного розвитку регіонів України. Проблема гіперконцентрації галузей господарства в індустріальних та високоурбанізованих районах Донбасу, Придніпров'я та окремих господарських агломераціях.

Регіональні проблеми банківсько-фінансового сектору економіки.

Регіональні проблеми модернізації господарського потенціалу. Регіональні проблеми розвитку малого підприємництва. Проблеми формування та мобільності креативного класу в Україні.

Економічна поляризація простору. Полюси економічного розвитку та периферія. Поляризація периферії.

Рівні економічного розвитку регіонів України. Методики їх визначення. Рівні конкурентоспроможності регіонів України. Індикатори конкурентоспроможності регіонів. Рівні економічної безпеки регіонів України. Індикатори загроз економічній безпеці регіонів.

Регіональна економічна політика України: сутність та завдання, складові елементи та основні принципи, становлення та проведення, фактори формування та механізм реалізації економічної політики. Регіональна промислова політика в Україні. Регіональна аграрна політика в Україні.

Тема 12. Планування й управління інвестиційним розвитком регіонів України

Поняття про інвестиційний розвиток регіону. Регіональні проблеми інвестиційної діяльності в Україні. *Інвестиції*: сутність, значення, класифікація. Інвестиційна привабливість та імідж регіону, інвестиційний клімат: визначення і співвідношення понять. Об'єктивні й суб'єктивні фактори інвестиційної привабливості регіонів. Інвестиційний клімат, його фактори та складові (інвестиційний потенціал, інвестиційний ризик та інвестиційне законодавство). *Інвестиційна діяльність в Україні*: аналіз статистичних даних з капітальних інвестицій та прямих іноземних інвестицій в Україні (обсяги інвестицій, їх динаміка за роки незалежності, структура за видами економічної діяльності, інвестиційна привабливість регіонів України).

Регіональна інвестиційна політика України: 1) сутність; 2) цілі та завдання; 1) інструменти (кредитно-фінансова та податкова політика; надання різних податкових пільг підприємствам, які вкладають інвестиції на реконструкцію і технічне переозброєння виробництва; регулювання фондового ринку; законодавче забезпечення прав інвесторів та їх захист; амортизаційна політика шляхом створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій, науково-технічної політики і т.д.).

Спеціальні (вільні) економічні зони, території пріоритетного розвитку, індустріальні (промислові) парки як засоби проведення регіональної інвестиційної політики: визначення поняття, значення для соціально-економічного розвитку регіонів, стисла характеристика (назва, місце розташування, пріоритетні види економічної діяльності).

Тема 13. Планування й управління інноваційним розвитком регіонів України

Поняття про інноваційний розвиток регіону. Регіональні проблеми інноваційної діяльності в Україні. *Інновації*: сутність поняття, значення, класифікація. *Інноваційна діяльність в Україні*: аналіз статистичних даних з інноваційної діяльності за регіонами України (аналіз показників питомої ваги промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, в загальній їх кількості; витрат на здійснення інноваційної діяльності; питомої ваги інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції тощо).

Регіональна інноваційна політика в Україні: цілі і завдання, елементи, інструменти. Види інноваційної політики за активністю і напрямом державного втручання в економіку – інноваційна політика технологічного поштовху, ринкової орієнтації, соціальної орієнтації, зміни економічної структури господарського механізму. Вид інноваційної політики України. Моделі інноваційної політики за ступенем використання національного інноваційного потенціалу: модель стратегії «перенесення», модель стратегії «запозичення», модель стратегії «нарощування». Модель інноваційної політики України.

Типи регіональних інноваційних стратегій:

1) міжрегіональні: стратегії самозабезпечення, мобілізаційна, залучення зовнішніх ресурсів, реалізація виключних можливостей, інтелектуальна кооперація, технологічна ніша, технологічне лідерство;

2) державні стратегії розвитку регіонів: вибіркового пріоритетного розвитку, рівномірний розвиток, пропорційний розподіл ресурсів, локалізація, концентрація.

Регіональні інноваційні стратегії України.

Інноваційна інфраструктура: інноваційні бізнес-інкубатори, венчурні фірми, інноваційні центри, інноваційні кластери, технопарки, технополіси, науково-технічні альянси і ін. Інноваційна інфраструктура в Україні.

Тема 14. Планування й управління екологічним розвитком регіонів України

Поняття про екологічний розвиток регіону. Проблеми регіональної диференціації рівнів забруднення території України. Проблеми нерівномірності розміщення потенційно небезпечних виробництв в Україні. Регіональні проблеми забруднення повітря в Україні. Регіональні проблеми забруднення земельних ресурсів в Україні. Регіональні проблеми забруднення водних ресурсів в Україні. Регіональні проблеми радіаційного забруднення в Україні. Регіональні проблеми накопичення відходів та поводження з ними.

Комплексна оцінка рівнів забруднення території регіонів України. Методики їх здійснення. Рівні екологічної безпеки регіонів України. Індикатори загроз екологічній безпеці регіонів.

Геоекологічне районування України за П. Г. Щищенком.

Регіональна екологічна політика. Екологічна політика та її сутність. Напрями й інструменти екологічної політики.

Тема 15. Трансформація адміністративно-територіального устрою України у аспекті планування та управління регіональним розвитком.

Адміністративно-територіальний устрій: сутність, визначення основних понять. Адміністративно-територіальний поділ та адміністративно-територіальні одиниці як базові категорії адміністративно-територіального устрою.

Види адміністративно-територіального устрою. Адміністративно-територіальний устрій України. Україна – унітарна держава.

Історія розвитку сучасного адміністративно-територіального устрою України. Характеристика адміністративно-територіального устрою України. Перший рівень – центр (столиця). Другий рівень – 24 адміністративні області, АР Крим, 2 міста зі спеціальним статусом (Київ і Севастополь). Третій рівень – адміністративні райони, міста обласного і республіканського підпорядкування. Четвертий рівень – райони в містах. П'ятий рівень – міста районного підпорядкування, селища міського типу, сільські населені пункти, об'єднані в сільради.

Недоліки адміністративно-територіального устрою України.

Адміністративно-територіальна реформа в Україні як засіб усунення недоліків адміністративно-територіального устрою та необхідна умова для вступу в Європейський Союз. Сутність адміністративно-територіальної реформи в Україні, її мета і завдання.

Конструктивна роль суспільно-географічного районування. Суспільно-географічне районування як основа удосконалення адміністративно-територіального устрою.

Тема 16. Планування й управління територіальною організацією продуктивних сил України

Сутність, принципи та закономірності розміщення галузей господарства. Фактори розміщення галузей господарства в Україні. Вплив глобалізації на розвиток регіонів України. Роль інституціональних факторів.

Концепції розміщення галузей господарства. Традиційні форми територіальної організації продуктивних сил (промислові пункт, центр, вузол і район; сільськогосподарські та агропромислові пункти, центри, вузли і зони; транспортні пункт, центр, вузол і термінал; транспортні лінія, мережа, система, коридор; центри обслуговування різних ієрархічних рангів). Територіальні комплекси як традиційна форма розміщення галузей господарства в Україні: переваги та вади. Нові форми територіальної організації продуктивних сил (кластери, спеціальні (вільні) економічні зони, території пріоритетного розвитку, індустріальні (промислові) парки, євро регіони, міжнародні транспортні коридори, інноваційні структури (інноваційні бізнес-інкубатори, інноваційні кластери, технопарки, технополіси, інноваційні центри, венчурні фірми, науково-технічні альянси та ін.), спільні підприємства, регіональні ринки). Територіальні кластери: зарубіжний досвід та перспективи впровадження в Україні. Кластерно-мережева організація господарства.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усьо-го	у тому числі					усьо-го	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
РОЗДІЛ 1													
Розвиток територій та регіональний розвиток як об'єкт планування й управління													

Тема 1. Території і регіони як об'єкти планування й управління	7	2				5						
Тема 2. Регіональний розвиток як об'єкт планування й управління	7	2				5						
Тема 3. Теоретико-методологічні основи регіональної політики (сутність, мета і завдання, принципи, її суб'єкти, об'єкти, носії, механізми, види, форми, моделі)	7	2				5						
Підготовка до контрольної роботи	7	2				5						
Разом за розділом 1	28	8				20						
РОЗДІЛ 2												
Планування й управління розвитком територій												
Тема 4. Геопланування як суспільно-географічна наука	4	2				2						
Тема 5. Геопланування, районне планування, регіональне планування, територіальне планування	4		2			2						
Тема 6. Система розселення як основа геопланування. Планування й управління екстичними процесами в регіонах України	4		2			2						
Тема 7. Планування міст. Просторова структура та функціональне зонування міст	6	2	2			2						
Тема 8. Планування сільських територій	4		2			2						
Тема 9. Планування й управління демографічним розвитком регіонів України	4		2			2						
Тема 10. Планування й управління соціальним розвитком регіонів України	4		2			2						
Тема 11. Планування й управління економічним розвитком регіонів України	4		2			2						
Тема 12. Планування й управління інвестиційним розвитком регіонів України	4		2			2						

Тема 13. Планування й управління інноваційним розвитком регіонів України	4		2			2						
Тема 14. Планування й управління екологічним розвитком регіонів України	4		2			2						
Тема 15. Планування й управління адміністративно-територіальним устроєм України	4		2			4						
Тема 16. Планування й управління територіальною організацією продуктивних сил в Україні	4		2			4						
Підготовка до екзаменаційної роботи	4					4						
Разом за розділом 2	60	4	24			34						
Разом за курс	90	12	24			54						

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Кількість балів
1	Геопланування, районне планування, регіональне планування, територіальне планування	2	4
2	Система розселення як основа геопланування. Планування й управління екістичними процесами в регіонах України	2	4
3	Планування міст. Просторова структура та функціональне зонування міст	2	4
4	Планування сільських територій	2	4
5	Планування й управління демографічним розвитком регіонів України	2	4
6	Планування й управління соціальним розвитком регіонів України	2	4
7	Планування й управління економічним розвитком регіонів України	2	4
8	Планування й управління інвестиційним розвитком регіонів України	2	4
9	Планування й управління інноваційним розвитком регіонів України	2	4
10	Планування й управління екологічним розвитком регіонів України	2	4
11	Планування й управління адміністративно-територіальним устроєм України	2	4
12	Планування й управління територіальною організацією продуктивних сил в Україні	2	4
Разом за курс		24	48

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	<p>Опанування теми «Регіональний розвиток»:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вивчити за вітчизняними та зарубіжними науковими джерелами історію поняття «регіональний розвиток»; - дослідити персоналії найбільш видатних дослідників даного напрямку (перелік джерел наведено в програмі); - проаналізувати вітчизняний науковий нарбок за останні 5 років у сфері дослідження регіонального розвитку, зокрема, користуючись архівом фахових видань групи «Б» спеціалізованого профілю: Часопис соціально-економічної географії: https://periodicals.karazin.ua/socecongeo, Науковий журнал «Економічна та соціальна географія» - http://bulletin-esgeograph.org.ua/, Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки - http://visgeo.onu.edu.ua/. - охарактеризувати внесок вітчизняних дослідників у світову наукову думку та зробити висновок щодо рівня розкриття даної тематики в сучасних наукових вітчизняних дослідженнях. 	7
2.	<p>Опанування теми «Регіональна політика»:</p> <ul style="list-style-type: none"> - проаналізувати методологічні основи розробки регіональної політики; - визначити та проаналізувати головні інструменти здійснення регіональної політики; 	7
3.	<p>Опанування теми «Моделі регіональної політики»:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знайти найбільш популярні світові моделі регіональної політики; - проаналізувати, які саме моделі є найбільш доречними для імплементації в Україні; 	7
4.	Підготовка до контрольної роботи	7
5.	<p>Опанування теми «Геопланування як суспільно- географічна наука»</p> <ul style="list-style-type: none"> - дослідити класифікації та типології планування території за різними авторами; - визначити головні критерії планування території; 	6
6.	<p>Опанування теми «Геопланування, районне планування, регіональне планування, територіальне планування»:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розгляньте особливості використання методів прогнозування для геопланування; - проаналізуйте алгоритми розвитку світових урбосистем на основі Стратегій розвитку світових міст – Нью-Йорк - https://www.buildingcongress.com/advocacy-and-reports/reports-and-analysis/Building-for-Growth-A-Development-Strategy-for-New-York-Citys-Long-Term-Prosperity.html, Токіо - https://www.toshiseibi.metro.tokyo.lg.jp/eng/pdf/2016-1.pdf та інших (за вибором студента). - розглянути перспективи розвитку світового мегалополісу (за вибором студента) та порівняти з даними сайту «Світ у 2050 р.» (https://www.pwc.com/ua/uk/press-room/2015/the-world-in-2050.html); 	6
7.	<p>Опанування теми «Система розселення як основа геопланування. Планування й управління екістичними процесами в регіонах України»</p> <ul style="list-style-type: none"> - проаналізувати поняття «система розселення»; - підготувати есе на тему «Ефективність екістичної політики в Україні» 	6
8.	Опанування теми «Планування міст. Просторова структура та функціональне зонування міст». За Генеральними планами та планами	6

	зонування зон міста проаналізувати зміну функціонального зонування міст України (3 за вибором студента) за останні 30 років.	
9.	Опанування теми «Планування сільських територій». Виконати планування перспективного «села майбутнього», яке б було конкурентоспроможним на регіональному рівні.	4
10.	Опанування теми «Планування й управління демографічним розвитком регіонів України». Проаналізувати Стратегії розвитку міст та регіонів України до 2025 року, зокрема – у аспекті демографічної політики.	6
11.	Опанування теми «Планування й управління соціальним розвитком регіонів України». Проаналізувати сайт міністерства соціальної політики України.	4
12.	Опанування теми «Планування й управління економічним розвитком регіонів України». Дослідити особливості економічних процесів у регіонах України.	4
13.	Опанування теми «Планування й управління інвестиційним розвитком регіонів України». Проаналізувати інвестиційні паспорти міст та регіонів України, надати рекомендації щодо їх покращення.	6
14.	Опанування теми «Планування й управління інноваційним розвитком регіонів України». Проаналізувати сучасні особливості розвитку найбільш інноваційних міст України (Києва, Харкова, тощо).	6
15.	Опанування теми «Планування й управління екологічним розвитком регіонів України». Підготувати есе на тему «Сучасні екологічні проблеми великих міст України та шляхи їх подолання».	6
16.	Опанування теми «Планування й управління адміністративно-територіальним устроєм України». Дослідити науково-обґрунтовані шляхи розвитку АТУ України. Проаналізувати наслідки укрупнення районів України.	6
17.	Опанування теми «Планування й управління територіальною організацією продуктивних сил в Україні». Проаналізувати зміни у секторі продуктивних сил України за останні 20 років. Якими є наслідки цих процесів?	6
18.	Підготовка до екзаменаційної роботи	6
	<i>Разом</i>	72

6. Індивідуальні завдання - програмою не передбачено

7. Методи контролю

1. Тестування на початку практичних занять.
2. Обговорення питань на практичних заняттях.
3. Написання контрольної роботи.
4. Наприкінці курсу – іспит.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання																	Іспит	Сума	
Розділ 1				Розділ 2												Ра- зом			
T1	T2	T3	КР	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15		T16		
					П1	П2	П3	П4	П5	П6	П7	П8	П9	П10	П11	П12			
			12		4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	60	40	100

T1, T2 ... T10 – теми розділів

ПР – практична робота

КР – контрольна робота, передбачена навчальним планом

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Практичне заняття – 4 бали:

- виконання практичних завдань – 3 бали
- доповіді за темами, відповіді на запитання – 1 бал.

Практичне заняття та дискусія – 4 бали:

- виконання практичних завдань – 2 бали
- доповіді за темами, відповіді на запитання, участь у дискусії – 2 бали.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 12 балів:

- тестові завдання – 6 балів
- теоретичні питання – 6 балів

Підсумкова (екзаменаційна) робота – 40 балів:

- тестові завдання, завдання на розкриття сутності понять – 20 балів;
- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 20 балів

Максимальну кількість балів (2 – за практичну, 2 – за дискусію) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. Високі бали (1 – за практичну, 1 – за дискусію) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (0,5 – за практичну, 0,5 – за дискусію). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Поточна робота та екзамен складаються з системи завдань різного типу і рівня складності (від простих тестових до вислову власної точки зору з обґрунтуванням). Детальна розбаловка представлена у самій роботі.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

11. Рекомендована література

Основна література:

1. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування. – Т.1. Природно-техногенна (екологічна) безпека / За ред. Б. М. Данилишина. – К. : Наукова думка, 2008. – 391 с.
2. Гудзеляк І. І. Географія населення : навч. посібник / І. І. Гудзеляк. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
3. Гукалова І. В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація : монографія / І. В. Гукалова. – К., 2009. – 346 с.
4. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / За ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.
5. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена Постановою КМУ від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
6. Джаман В. О. Регіональні системи розселення: демогеографічні аспекти : монографія / В. О. Джаман. – Чернівці : Рута, 2003. – 392 с.
7. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети / М. І. Долішній. – К. : Наукова думка, 2006. – 512 с.
8. Доценко А. І. Територіальна організація розселення (теорія та практика) / А. І. Доценко. – К. : Фенікс, 2010. – 536 с.
10. Дудник І. М. Суспільно-екологічне районування території (географічний підхід) : монографія / І. М. Дудник, І. В. Литовченко. – К. : ІМВ НАУ, 2011. – 189 с.
11. Запотоцький С. П. Регіональна конкурентоспроможність: Суспільно-географічні засади формування : монографія / С. П. Запотоцький. – К. : Бізнес Медіа Консалтинг, 2012. – 424 с.
12. Заставецька Л. Б. Системи розселення і геопросторові проблеми вдосконалення адміністративно-територіального устрою України: монографія / Л. Б. Заставецька. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – 331 с.
13. Захарченко В. І. Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України : монографія / В. І. Захарченко. – Вінниця: Гіпаніс, 2004. – 547 с.
14. Інноваційно-інвестиційна і технологічна безпека трансформації регіональних економічних систем / За ред. М. А. Хвесика. – К. : Наукова думка, 2013. – 487 с.
15. Ішук С. І. Промислові комплекси України. Наукові основи територіальної організації : навч. посібник / С. І. Ішук. – К.: Вид-во ПАЛІВОДА А.В., 2003. – 248 с.
16. Маруняк Є. О. Глобалізація та її вплив на розвиток регіонів України / Є. О. Маруняк. – К. : Реферат, 2007. – 224 с.
17. Масловська Л. Ц. Сталий розвиток продуктивних сил регіонів: теорія, методологія, практика : монографія / Л. Ц. Масловська. – К.: Вид-во КНТЕУ, 2003. – 365 с.
18. Мезенцев К. В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку : монографія / К. В. Мезенцев. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2005. – 253 с.
19. Мезенцев К. В. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність та поляризація : монографія / К. В. Мезенцев, Г. П. Підгрушний, Н. І. Мезенцева. – К. : Прінт сервіс, 2014. – 132 с.
20. Мезенцева Н. І. Суспільно-географічне районування України : навч. посібник / Н. І. Мезенцева, К. В. Мезенцев. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2000. – 228 с.
21. Немець К. А. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі : монографія / К. А. Немець, Л. М. Немець. – Харків : ХНУ, 2013. – 225 с.
22. Паламарчук М. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії : посібник / М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук. – К. : Знання, 1998. – 416 с.
23. Підгрушний Г. П. Промисловість і регіональний розвиток України : монографія / Г. П. Підгрушний. – К. : Інститут географії НАН України, 2009. – 300 с.
24. Пістун М. Д. Регіональна політика України: суспільно-географічний аспект : монографія /

- М. Д. Пістун, К. В. Мезенцев, В. О. Тьорло. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2004. – 130 с.
25. Пістун М. Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку : навч. посібник / М. Д. Пістун, А. Л. Мельничук. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. – 286 с.
  26. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія
  27. / За ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.
  28. Ровенчак І. І. Географія культури: проблеми теорії, методології та методики дослідження : монографія / І. І. Ровенчак. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 240 с.
  29. Романюк С. А. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: Регіональні дослідження : монографія / С. А. Романюк. – К. : Вид-во УАДУ, 2001.
  30. Руденко В. П. Оцінка природно-ресурсного потенціалу України як основа менеджменту природоохоронної діяльності : монографія / В. П. Руденко, С. В. Руденко. – Чернівці : ЧНУ, 2014. – 248 с.
  31. Смаль В. В. Трансформація господарства постіндустріальних країн: наукові засади суспільно-географічного дослідження / В. В. Смаль. – К. : Київський нац. ун-тет імені Тараса Шевченка, 2011. – 370 с.
  32. Смаль І. Економічна і соціальна географія України : навч. посібник / І. Смаль. – Ніжин Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2009. – 287 с.
  33. Сонько С. П. Просторовий розвиток соціо-природних систем: шлях до нової парадигми : монографія / С. П. Сонько. – К. : Ніка Центр, 2003. – 287 с.
  34. Сонько С. П. Інфраструктура в умовах транзитивної економіки : монографія / С. П. Сонько, М. М. Скринько. – Харків : Екограф, 2004. – 256 с.
  35. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. посібник для вузів / Д. М. Стеченко. – К. : Вища школа, 2000. – 223 с.
  36. Територіальна структура господарства і розселення населення в Україні / За ред. В. П. Нагірної. – К. : Акад. праці і соц. відносин Федер. проф. спілок України, 2010. – 280 с.
  37. Топчієв О. Г. Планування території : навч. посібник / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова. – Херсон : Грінь Д. С, 2014. – 268 с.
  38. Трансформація структури господарства України: регіональний аспект : монографія / За ред. Г. В. Балабанова, В. П. Нагірної, О. М. Нижник. – К. : Міленіум, 2003. – 404 с.
  39. Яворська В. В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні : монографія / В. В. Яворська. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2013. – 384 с.

Допоміжна література:

1. Адміністративна реформа в Україні: експертні оцінки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uqr-loda.at.ua/adm_reforma_broshura.doc.
2. Адміністративно-територіальний устрій України: Історія та сучасність / За ред. В. Г. Яцуби. – К. : Секретаріат Кабінету Міністрів України, 2002. – 269 с.
3. Барановський М. О. Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України / М. О. Барановський. – Ніжин, 2009. – 396 с.
4. Безсмертний Р. Основні засади адміністративно-територіальної реформи в Україні [Електронний ресурс] / Р. Безсмертний. – Режим доступу : <http://www.adm.dp.gov.ua/OBLADM/obldp.nsf/b19e47826f35603ec2256f29003c32ff/60e3a21fd141cd61c22571aa0027dbeb?OpenDocument>.
5. Беліма М. Регіональний розвиток України та прямі іноземні інвестиції / М. Беліма // Економіка. Фінанси. Право. – 2002. – № 12. – С. 10-15.
6. Бондар О. В. Інноваційна політика України в контексті сталого розвитку та євроінтеграції [Електронний ресурс] / О. В. Бондар // Стратегія інноваційного розвитку економіки. – С. 13-16. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2011_6/13.pdf
7. Борщ Л. М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи [Електронний ресурс] / Л. М. Борщ. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2002. – 318 с. – Режим доступу : <http://bib.convdocs>.

org/v16037

8. Возняк Г. В. Сучасні теорії та парадигми регіонального розвитку: практичний вимір для України [Електронний ресурс] / Г. В. Возняк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – трав. (Вип. 5). – С. 671-677. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/138.pdf>
9. Гудзь М. В. Інвестиційний механізм реалізації політики регіонального розвитку / М. В. Гудзь [Електронний ресурс] // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності'2010. – С. 75-82. – Режим доступу : <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/883/unprotected-18.pdf?sequence=1>
10. Дегтярьова І. Теорії регіонального розвитку та їх еволюція як основа сучасного регіонального управління [Електронний ресурс] / І. Дегтярьова // Вісник Національної академії державного управління. – 2010. – № 4. – С. 141-148. – Режим доступу : <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-4-20.pdf>.
11. Дністрянський М. С. Етногеографія України : навч. посібник / М. С. Дністрянський. – Львів : Видавничий Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики : монографія / М. С. Дністрянський. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 490 с. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 232 с.
12. Доценко А. І. Адміністративно-територіальний устрій і розселення в Україні / А. І. Доценко. – К. : РВПС України НАНУ, 2003. – 76 с.
13. Єврорегіони з участю областей України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://znc.com.ua/ukr/publ/book/book-mikula-2003/book-mikula-2003-p116-157.pdf>
14. Закон України від 18. 09. 1991 р. № 1560-ХІІ р. № 1861-ІV «Про інвестиційну діяльність» : за станом на 06. 11. 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
15. Запотоцький С. Особливості механізму залучення інвестицій в регіон / С. Запотоцький // Часопис соціально-економічної географії : міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – Вип. 4 (1). – С. 134-142.
16. Іванович І. Ю. Вільні економічні зони в Україні: проблеми становлення та розвитку / І. Ю. Іванович // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – № 5. – 2009 – С. 192-196.
17. Інвестиційна та фінансова політика України // Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=36525
18. Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України [Електронний ресурс] // Том 3. Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів. Остаточний варіант (проект від 19. 10. 2011 р.). – К. : Фенікс, 2011. – 76 с.. – Режим доступу : http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_UA.pdf
19. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо діяльності єврорегіонів України у 2011 році [Електронний ресурс] // Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу : <http://minregion.gov.ua>
20. Качаєв Ю. Принципи та напрями удосконалення територіальної організації інвестиційної діяльності в Україні / Ю. Качаєв // Часопис соціально-економічної географії : міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – Вип. 5 (2). – С. 45-53.
21. Качаєв Ю. Д. Територіальні особливості інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів України / Ю. Д. Качаєв // Часопис соціально-економічної географії : міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. – Вип. 3 (2). – С. 190-198.
22. Качаєв Ю. Д. Типізація регіонів України за особливостями інвестиційної діяльності / Ю. Д. Качаєв // Український географічний журнал. – 2005. – № 4 (51). – С. 44-50.
23. Ковбасюк Ю.В. Регіональне управління : підручник / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К. : НАДУ, 2014. – 512 с.
24. Концепція реформи місцевого самоврядування (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29. 07. 2009 р. № 900-р) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.minregionbud.gov.ua/uk/publish/article/43635>

25. Коротич О. Б. Державне управління регіональним розвитком України : монографія / О. Б. Коротич. – Х. : Вид. ХарРІ НАДУ "Магістр", 2006. – 220 с.
26. Круш П.П., Кожемяченко О. О. Регіональне управління: Навчальний посібник. – К.6 ЦУЛ, 2007. – 247с.
27. Кулік О. О. Іноземні інвестиції в економіку України / О. О. Кулік // Український географічний журнал. – Український географічний журнал. – 2000. – № 1 (29). – С. 25-29.
28. Курило С. В. Інвестиційна політика, її сутність і роль у сучасних умовах / С. В. Курило // Держава та регіони. – 2009. – № 2. – С. 109–111.
29. Мезенцева Н. І. Гендер і географія в Україні: монографія / Н. І. Мезенцева, О. О. Кривець. – К. : Ніка-Центр, 2013. – 194 с.
30. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : монографія / Н. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
31. Моделі адміністративно-територіальної реформи в Україні: порівняльний аналіз та оцінка ефективності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ist.osp-ua.info/material.php?pokaz=2334>
32. Носирев О. Регіональні диспропорції та інвестиційна привабливість регіонів України в контексті євроінтеграції / О. Носирев // Часопис соціально-економічної географії : міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – Вип. 11 (2). – С. 136-139.
33. Одотюк І. В. Сучасна інноваційна політика України: передумови, основні підходи та напрями реформування [Електронний ресурс] / І. В. Одотюк, О. М. Фащевська, С. М. Щегель. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2012_7/a4-2.pdf
34. Олійник В. Інвестиційно-інноваційна діяльність в регіонах України та показники її активності й інтенсивності / В. Олійник, О. Топчієв // Часопис соціально-економічної географії : міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – Вип. 4 (1). – С. 95-102.
35. Основні показники по спеціальним економічним зонам [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=9a321bee-7eaf-48c9-8888-1933f263a96d>
36. Основні показники по територіям пріоритетного розвитку [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=9a76e9b9-fd83-44de-af22-274d9bc47c78>
37. Мамонова В. В. Методологія управління територіальним розвитком: монографія / В. В. Мамонова. – Х. : Вид. ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. – 196 с.
38. Пак Н. Т. Регіональна економіка: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 326 с
39. Про територіальний устрій України : Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua:7777/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=38433
38. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС : монографія / За ред. Н. Мікули, В. Борщевського, Т. Васильціва. – Львів : Ліга Прес, 2009. – 436 с.
39. Прокопенко О. В. Оцінка інноваційно-інвестиційної складової розвитку зовнішньоекономічної діяльності України / О. В. Прокопенко, Л. С. Захаркіна // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – Черкаси, 2010. – № 1 (7). – С. 116-123.
40. Ратнер Н. М. Развитие региона: методологический подход / Н. М. Ратнер и др. – Екатеринбург, 1995.

41. Регіональна політика: методологія, методи, практика / НАН України, Інститут регіональних досліджень; Відп. ред. М. Долішній. – Львів, 2001. Саврас І. З. Удосконалення адміністративно-територіального устрою України як чинник покращення соціально-економічного розвитку її території [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/.../276-281.pdf
42. Соціально-економічна географія України : навч. посібник / За ред. О. І. Шаблія. – Львів : Світ, 1994. – 608 с.
43. Студенніков І. Феномен євро регіонів в контексті методології історико-регіональних досліджень [Електронний ресурс] / І. Студенніков // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – Вип. 22-23. – Київ, 2003. – С. 187-201.
44. Тарнаруцький А. Концепція реформування громад базового рівня. Модель для Сумщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sumynews.tv/index.php/publications/reforms/687-2010-06-10-14> 51-44.
45. Тихомирова Є. Б. Моделі регіональної політики ЄС [Електронний ресурс] / Є. Б. Тихомирова. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pmv/2011_3/p053.pdf
46. Ткачук А. Конкурентоспроможність територій : практ. посібн. / А. Ткачук, В. Толкованов, С. Маяковський та ін. – К. : Легальний статус, 2011. – 252 с.
47. Топчієв О. Суспільно-географічні аспекти адміністративно-територіальної реформи в Україні / О. Топчієв, З. Тітенко // Часопис соціально-економічної географії : міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. – Вип. 1. – С. 26-38.
48. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : навч. посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2001. – 560 с.
49. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навч. посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2005. – 632 с.
50. Чабан Г. В. Сутність і зміст інноваційної політики на сучасному етапі [Електронний ресурс] / Г. В. Чабан. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2010_15_1/ChabaG.pdf
51. Шаблій О. І. Основи суспільної географії : підручник / О. І. Шаблій. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 296 с.
52. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії : монографія / О. І. Шаблій. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 744 с.
53. Шляхи впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в українських містах / за заг. ред. О. І. Соскіна. – К. : Вид. «Інститут трансформації суспільства», 2008. – 64 с.
54. Яцуба В. Г. Адміністративно-територіальний устрій України. Шляхи реформування / В. Г. Яцуба, В. А. Яцюк, О. Я. Матвіїшин, Ю. О. Карпінський, В. С. Куйбіда. – К. : Геопринт, 2007. – 366 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Глосарій Програми розвитку ООН [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary>.
2. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Електронна бібліотека авторефератів дисертацій [Електронний ресурс] // Електронний фонд Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/%5Bin=_scripts/ep.in%5D
4. Концепція реформування публічної адміністрації в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravo.org.ua/files/administr.doc>.
5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим

- доступу : <http://www.me.gov.ua>
6. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minregion.gov.ua>
  7. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України [Електронний ресурс] // Електронний фонд Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua:8080/dspace/>
  8. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://www.portal.rada.gov.ua>.
  9. Офіційний сайт Державного агентства України з інвестицій та розвитку. – Режим доступу: <http://in.ukrproject.gov.ua/>.
  10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
  11. Офіційний сайт Національного агентства України з питань державної служби. – Режим доступу: <http://www.nads.gov.ua/control/uk/index>.
  12. Офіційний сайт Управління Голодержслужби України в Харківській області. – Режим доступу: <http://nads.gov.ua/sub/harkivska>
  13. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mtu.gov.ua/content/proekti-eib-nadzvichayna-kreditna-programa-dlya-vidnovlennya-ukraini-ta-programa-z-vidnovlenngya-ukraini.html>
  14. План відновлення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://recovery.gov.ua/>
  15. Словник з регіональної політики / Офіційний сайт Інституту регіональних та євроінтеграційних досліджень "ЄвроРегіо Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eru.org.ua/sndex.php?page=883>